

Οι γυναίκες στον ακαδημαϊκό χώρο στην έρευνα και στη Μηχανική

της Γ. Ε. Πάντζιου*

Η κοινωνικοοικονομική εξέλιξη και βελτίωση της θέσης των γυναικών κατά τις τελευταίες δεκαετίες, οδήγησε σε σημαντική αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Ενώ το **1969-1970** οι γυναίκες αποτελούν μόνο το 31.43% του συνολικού φοιτητικού πληθυσμού των Πανεπιστημίων, το **2000-2001** οι γυναίκες φθάνουν στο 58.7% του συνολικού φοιτητικού πληθυσμού.

Επίσης, το **1994** οι γυναίκες αποτελούν σχεδόν το μισό (49.9%) του φοιτητικού πληθυσμού των ΤΕΙ και βαθμιαία αρχίζουν να υπερτερούν των ανδρών (52.9% το 1998). Αξίζει να σημειωθεί ότι αν και παραμένουν οι σημαντικές διαφορές, ως προς τους κλάδους, στους οποίους εκπαιδεύονται οι γυναίκες και οι άνδρες (οι γυναίκες προτιμούν τους κλάδους των Τεχνών και των Ανθρωπιστικών Επιστημών, ενώ οι άνδρες τους τομείς των Θετικών Επιστημών & της Μηχανικής), το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στις Φυσικές Επιστήμες έχει αυξηθεί σημαντικά, μεταβαλλόμενο από 20.4% το 1971 σε 42.64% το 1997, ενώ στον τομέα της Μηχανικής, το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών αυξήθηκε από 5.99% σε 24.73% κατά τη διάρκεια της ίδιας περιόδου.

Σύμφωνα με στοιχεία της Ένωσης Διπλωμα-

τούχων Ελληνίδων Μηχανικών (Ε.Δ.Ε.Μ), το 26,2% των μηχανικών κατά μέσο όρο είναι γυναίκες (αυξομείωση κατά ειδικότητα ήτοι, το 39,3% των αρχιτεκτόνων και το 8% των μηχανολόγων μηχανικών είναι γυναίκες). Οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν το 30% των ανέργων μηχανικών και μόνον το 7% των εργοδοτών, που είναι μηχανικοί, ενώ το ποσοστό των ετεροαπασχολούμενων γυναικών μηχανικών είναι έως και 2,6 φορές μεγαλύτερο εκείνου των ανδρών μηχανικών.

Γενικά, στον επιστημονικό χώρο παρατηρούνται:

- ισότιμη συμμετοχή των γυναικών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση με αυτήν των ανδρών
- αύξηση του αριθμού - αλλά όχι ισότιμη συμμετοχή - των γυναικών στις θετικές επιστήμες και στις επιστήμες μηχανικού
- αύξηση του αριθμού των γυναικών στα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών και στα προγράμματα υποτροφιών
- χαμηλή εκπροσώπηση των γυναικών στα επαγγέλματα της μηχανικής
- μικρή παρουσία των γυναικών σε διευθυντικές θέσεις, σε θέσεις ερευνητών στην βιομηχανία και στις υψηλές βαθμίδες της ακαδημαϊκής ιεραρχίας.

*Καθηγήτρια, Προϊσταμένη του Τμήματος Πληροφορικής, ΤΕΙ Αθήνας

Σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες, η εκπροσώπηση των γυναικών στις σπουδές και στα επαγγέλματα στους τομείς των Θετικών Επιστημών και της Μηχανικής είναι μικρή. **Στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες, η αγορά εργασίας στα επαγγέλματα αυτά παραμένει ανδροκρατούμενη και η εκπροσώπηση των γυναικών χαμηλή.** Τα στερεότυπα μεταξύ των δύο φύλων οδηγούν στη διάκριση των επαγγελματιών σε “ανδρικά” και “γυναικεία” και δρουν ως ανασταλτικοί παράγοντες στην πρόσληψη, παραμονή και προαγωγή των γυναικών.

Στατιστικές μελέτες δείχνουν ότι στους κλάδους της επιστήμης και της μηχανικής, οι γυναίκες αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εύρεση εργασίας, μικρότερες πιθανότητες προαγωγής, αμείβονται λιγότερο, έχουν λιγότερες ευκαιρίες να αναλάβουν διοικητικές θέσεις και να συμμετέχουν στα όργανα λήψης αποφάσεων.

Σύμφωνα δε με έρευνες του Ευρωβαρόμετρου και άλλων επίσημων επιστημονικών στατιστικών, αυτήν τη στιγμή, το 50% των Ευρωπαίων φοιτητών είναι γυναίκες, αλλά αυτές κατέχουν μόνο το 10% των ανώτερων θέσεων στον ακαδημαϊκό χώρο και ακόμα μικρότερο ποσοστό στην Βιομηχανία.

Στην Ευρώπη, στον δημόσιο τομέα, το 30% περίπου των ερευνητών είναι οι γυναίκες, ενώ στην βιομηχανία, το 15% περίπου.

Η μικρή παρουσία και πολλές φορές, η απουσία των γυναικών από τις ανώτερες θέσεις λήψης αποφάσεων στον επιστημονικό τομέα αποτελεί σημαντικό ζήτημα, το οποίο μπορεί να έχει συνέπειες στον προσανατολισμό των ερευνητικών προγραμμάτων. Οι γυναίκες, δεδομένου ότι αντιπροσωπεύουν περισσότερο από τον μισό πληθυσμό, πρέπει να έχουν ισότιμο λόγο στις αποφάσεις σχετικά με τις επενδύσεις, που γίνονται σε συγκεκριμένους τομείς στην έρευνα. Επίσης, η μη ισότιμη συμμετοχή των γυναικών στον επιστημονικό τομέα έχει σημαντικές επιπτώσεις στην εικόνα, που προβάλλεται στα

μέσα ενημέρωσης και στην εκπαίδευση. Για το λόγο αυτό, η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Κατάσταση της Γυναίκας (1990) και η έκθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις επιστημονικές πολιτικές (Etan Report, 2001) υποστηρίζουν ότι **«οι γυναίκες πρέπει να κατέχουν τουλάχιστον το 30% των θέσεων στα όργανα λήψης αποφάσεων».**

Με δεδομένη λοιπόν την υποεκπροσώπηση των γυναικών στην επιστημονική έρευνα, η Ευρωπαϊκή Ένωση, με την έναρξη του 5ου Προγράμματος Πλαισίου για την Έρευνα & την Τεχνολογική Ανάπτυξη, ενσωμάτωσε στην στρατηγική της την διάσταση της ισότητας των δύο φύλων στην επιστημονική πολιτική, ως εξής:

- Ίδρυσε ειδικό Τμήμα για θέματα ισότητας (Women and Science Unit).
- Σύστησε τον Νοέμβριο του 1999 στο Ελσίνκι, ειδική ομάδα με στόχο την προαγωγή των γυναικών στην επιστημονική έρευνα (Ομάδα του Ελσίνκι).
- Ξεκίνησε ένα πρόγραμμα δράσης για τις γυναίκες και την επιστήμη, με τρεις στρατηγικούς στόχους: την προώθηση της έρευνας α) από τις γυναίκες (οι γυναίκες ως ερευνήτριες), β) για τις γυναίκες (έρευνα με αντικείμενο τις ανάγκες των γυναικών) και γ) σχετικά με τις γυναίκες (η έρευνα θα πρέπει να συμβάλει στην κατανόηση των προβλημάτων που σχετίζονται με το φύλο).
- Διαμόρφωσε σύστημα παρακολούθησης ζητημάτων ισότητας των φύλων, το οποίο θα ενισχύεται συνέχεια, ώστε η διάσταση της ισότητας των φύλων να ενσωματωθεί καλύτερα στην εκπόνηση του βου Προγράμματος Πλαισίου και στην πολιτική έρευνας γενικά.
- Ανέθεσε σε ομάδα εμπειρογνομόνων την σύνταξη μελέτης με τίτλο: “Πρωθώντας την αριστεία μέσα από την ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας των φύλων στις επιστημονικές πολιτικές”. Η μελέτη αυτή πραγματοποιήθηκε και ονομάστηκε ETAN Report, από τα αρχικά της ομάδας εμπειρογνομόνων, (European Technology Assessment Network). Σκοπός της μελέτης ήταν να αναλυθούν και να γίνουν κατανοητά τα ζητήματα φύλου στην Ευρώπη και να αναπτυχθούν εργαλεία στήριξης της πολιτικής διαδικασίας.
- Ανέθεσε σε ομάδα εμπειρογνομόνων την εκπόνηση μελέτης με θέμα: “Γυναίκες στην Βιομηχανική Έρευνα (Women in Industrial Research / WIR”, με σκοπό την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών για την προώθηση των γυναικών στον ιδιωτικό ερευνητικό τομέα.
- Όρισε Στόχους και σχεδίασε αντίστοιχες Δράσεις στα πλαίσια του Προγράμματος Δράσης “Επιστήμη & Κοινωνία”, έτσι ώστε να αντιμετωπίσει την συνεχώς εξελισσόμενη κατάσταση.

Οι στόχοι και οι αντίστοιχες δράσεις συνοπτικά είναι οι κάτωθι:

1 Καθιέρωση μιας ευρωπαϊκής πλατφόρμας επιστημόνων γυναικών. Δράση: “Σύσταση ευρωπαϊκής πλατφόρμας για την προσέγγιση δικτύων επιστημόνων γυναικών και οργανώσεων, που ασχολούνται με την ισότητα των φύλων στην επιστημονική έρευνα”.

2 Παρακολούθηση της προόδου προς την ισότητα των φύλων στην επιστήμη. Δράση: “Καθορισμός συνόλου ΔΕΙΚΤΩΝ για την ισότητα των φύλων σε συνεργασία με τους στατιστικούς ανταποκριτές της Ομάδας του Ελσίνκι, για την μέτρηση της προόδου προς την ισότητα των φύλων στην ευρωπαϊκή έρευνα”.

3 Κινητοποίηση γυναικών επιστημόνων στον ιδιωτικό τομέα. Δράση: “Διεξαγωγή έρευνας του ρόλου και της θέσης των γυναικών στην έρευνα, που διεξάγεται στον ιδιωτικό τομέα, προσδιορίζοντας τύπους σταδιοδρομίας και παραδείγματα βέλτιστης και διατύπωση συστάσεων για μεγαλύτερη ισότητα μεταξύ των φύλων”.

4 Προώθηση της ισότητας των φύλων στην επιστήμη στην Ευρώπη. Δράση: “Έρευνα της κατάστασης, που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες επιστήμονες στην κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και στα κράτη της Βαλτικής και υποβολή συστάσεων για την συνέχιση των εργασιών, μέσω της Ομάδας του Ελσίνκι και των διασυνδέσεων με τις κατάλληλες πολιτικές”.

Όπως δήλωσε ο **Ph. Busquin**, μέλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Υπεύθυνος για την Έρευνα, οι παραπάνω Δράσεις, αλλά και όλες όσες σχεδιαστούν στο μέλλον στα πλαίσια του γενικότερου Προγράμματος Δράσης “ΕΠΙΣΤΗΜΗ και ΚΟΙΝΩΝΙΑ”, θα έχουν σημαντική απήχηση

μόνον όταν τα κράτη - μέλη επενδύσουν σε μια κοινή και συντονισμένη προσπάθεια, μέσω των Επιχειρησιακών τους Προγραμμάτων. Η Ε.Ε. μπορεί να δρα ως καταλύτης, χαράσσοντας κατεύθυνση και εξασφαλίζοντας την συνεκτικότητα σε κοινοτικό επίπεδο.

Πολλά κράτη έχουν προχωρήσει στη θέσπιση ποσοτώσεων για τη συμμετοχή των γυναικών στα διάφορα όργανα και στις επιτροπές. Στη Φιλανδία, αλλά και στα άλλα Σκανδιναβικά κράτη, επιβάλλεται στις εθνικές επιστημονικές

Τα Ιδρύματα της Ανώτατης Εκπαίδευσης οφείλουν να είναι πρωτοπόρα στην υποστήριξη των πολιτικών ισότητας, και να προωθούν και να στηρίζουν δράσεις για την αποκατάσταση της ισότητας και την εξάλειψη αρνητικών αντιλήψεων και στερεοτύπων έναντι οποιασδήποτε κοινωνικής ομάδας.

επιτροπές και στους οργανισμούς τους, συμπεριλαμβανομένων των Εθνικών Συμβουλίων Έρευνας, ελάχιστη ποσόστωση 40% κατά φύλο. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, μετά τη θέσπιση θετικών μέτρων, το ποσοστό των γυναικών στην Επιτροπή Επιστήμης και Τεχνολογίας έφτασε το 27% (Etan Report, 2001, www.cordis.lu/rtd2002/science-society/women.htm).

Στην Ελλάδα, με την αναθεωρημένη διατύπωση του άρθρου 116 παρ. 2 του Συντάγματος, αναγνωρίζονται πλέον ρητά τα θετικά μέτρα, ως πολιτική για την επίτευξη της ουσιαστικής ισότητας. Ο νόμος 2839/00 θεσπίζει την εισαγωγή ποσόστωσης 1/3 στα όργανα λήψης αποφάσεων των Ο.Τ.Α. και του Δημοσίου, καθώς και στις επιχειρήσεις και στους οργανισμούς που εποπτεύονται από αυτό. Οι διατάξεις του νόμου εφαρμόζονται στα υπηρεσιακά και στα διοικητικά συμβούλια και στα συλλογικά όργανα διοίκησης. Επίσης, ο νόμος 2910/01 εισήγαγε ποσόστωση 1/3 σε όλα τα ψηφοδέλτια των δημοτικών και νομαρχιακών εκλογών.

Τα Ιδρύματα της Ανώτατης Εκπαίδευσης, ως βασικοί φορείς προόδου και υποστήριξης των ιδεολογιών, που προωθούν τις κοινωνικές και πολιτικοοικονομικές αλλαγές, οφείλουν να είναι πρωτοπόρα στην υποστήριξη των πολιτικών ισότητας, και να προωθούν και να στηρίζουν δράσεις για την αποκατάσταση της ισότητας και την εξάλειψη αρνητικών αντιλήψεων και στερεοτύπων έναντι οποιασδήποτε κοινωνικής ομάδας. Η συντονισμένη δράση των Επιτροπών Ισότητας και Γραφείων Ισότητας στα Α.Ε.Ι. και η ενίσχυση των Προγραμμάτων Σπουδών σε Σπουδές Φύλου και Ισότητας, αποτελούν βασικά μέτρα, τα οποία μπορούν να συνεισφέρουν στην αναγνώριση του προβλήματος και των διαστάσεων του, καθώς και στην καλλιέργεια θετικής στάσης απέναντι στην καταπολέμηση των ιδεολογικών κατασκευών, που αφορούν στα δύο φύλλα.